

Začetek konca skrivnosti Macesnove gorice – tabu o 3.200 mrtvih mladih Slovincih

Arheološka dela na največjem morišču pobitih Slovencev v zgodovini so po treh letih končana. Našli so ostanke več kot 3.200 žrtev in 60 kilogramov osebnih predmetov. Posmrtni ostanki zdaj čakajo na pokop v depoju v Kočevju.

UREDNIŠTVO

VKočevju je bila tiskovna konferenca o izkopavanjih v Macesnovi gorici, kjer so dve desetletji po koncu vojne množično grobišče v naravni jami zasuli, da bi povsem prikrili sledi. Zadnja izkopavanja s stroji potekajo že od zgodnjega avgusta letos, ko so našli prve dokaze miniranja – denimo lesene škatle za električne detonatorje in ostanek žice.

Izkopavanja v več etapah so potekala tri leta. Skupno so odvozili okoli 2.800 kubičnih metrov materiala, ki je nastal ob večkratnih miniranjih. Ta so se vrstila še sredi petdesetih let, se pravi več kot 10 let po koncu druge svetovne vojne, saj so nekdanje komunistične oblasti hotele kraj prikriti za vsako ceno. Kraj je ostal prikrit tudi ob prvih pravih slovesnostih v začetku 90. let, čeprav so bili takrat nekateri storilci še živi in bi o kraju lahko povedali. Da gre za slovenske žrtve, pričajo številni odkriti križci in svetinje Marije pomagaj z Brezij.

Več kot 60 kilogramov osebnih predmetov (185 križcev, pasne sponse, opremo in 146 svetinjic) so našli v vrtači pred breznom, kjer so žrtve slačili.

Glede na rezultate raziskave se bodo odločili, če bo potrebno dodatno iskanje na območju Ušivih jam.

DOLGA POT DO RESNICE

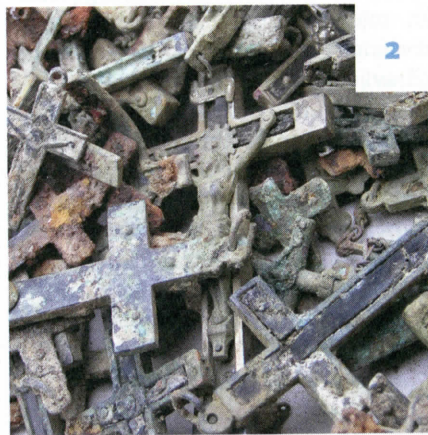
Župan občine Kočevje dr. Vladimir Prebilič (48) je komentiral, da »žal nimamo

vzvodov, da bi zgodovino spremenili, saj se taki dogodki po vojni ne bi smeli zgoditi. Upam, da bo vse skupaj potekalo skladno s pieteto,« poroča Delo.

Študentje pod vodstvom dr. Mitje Ferenc (62) in skupaj s kriminalistom Pavlom Jamnikom so že leta 2004 v vrtači nad breznom izkopali 45 kilogramov predmetov. Med omenjenimi osebnimi predmeti so bili nekateri značilno slovenski in leta 2006 je Ferenc na zgodovinarskem zborovanju sklepal, da se je poklon slovenskim žrtvam znašel na napačni lokaciji.

»Ob tem, ko bo Jama pod Macesnovo gorico, za katero raziskave kažejo, da je dejansko množično grobišče pobitih Slovencev, še dolgo samevala z napol podrti ograjo, odmaknjena množičnemu spominu /.../,« piše dr. Jože Dežman (67) za Družino.

Leta 2017 so pod vodstvom dr. Uroša Koširja (35) izkopali še dodatnih 17 kilogramov predmetov in prek dodatnih pregledov ugotovili, od in do kod je segala pot žrtev do brezna. Istega leta je Dežman z arheologi in antropologi sicer raziskoval tudi prikrita

2

1

Miniranje je opisal Milan Zajec, ki je uspel preživeti in je iz brezna tudi pobegnil:

»Približno čez eno uro je bila zelo močna eksplozija, ogromne skale so zgrmele v jamo na umirajoče. Nihče izmed nas ni dobil nobene poškodbe, samo enemu je počil bobenček v ušesu zaradi močnega zračnega pritiska. Najbolj pa nas je skrbelo, ali smo popolnoma zasuti. Tema je bila takoj tako gosta, da niti odprtine nismo mogli videti, pa ne zato, ker bi bili popolnoma zasuti, ampak zaradi dima. Čez nekaj časa smo spet zapazili svetlobo in smo bili veseli, da nismo popolnoma zasuti. Kmalu zatem je bila druga, tretja, četrta in peta detonacija, vse hujše od prve. Skale so se valile v jamo, kar je povzročilo strašno votlo bobnenje. Ko so končali razstreljevanje, so nametali v jamo živega apna in plina, da nismo videli niti pol metra pred sabo. Bilo je še huje, ko sta nas poleg žeje dušila še prah in apno.«

grobišča na Benkovem travniku v Iški, kjer naj bi partizani spomladi 1942 pobili 2 romski družini – najdenih je bilo 54 okostij – zaradi strahu, da jih bodo izdali Italijanom.

Velikost razstreljenega območja pod Macesnovo gorico se je z več kot

10 kubičnimi metri nasipa odstreljenega materiala zdela nepredstavljiva še v letu 1990 – za prikrivanje zločina naj bi partizani razstrelili tudi obod brezna. Med plastjo prvih ostankov in razstreljenim materialom je bilo okoli 70 centimetrov.

Novi poskusi prikrivanja s strani jugoslovanske oblasti prek detonacij skalovja so potekali v petdesetih in tudi kasneje: po ocenah dr. Mihevca naj bi bilo brezno vsaj pol ožje kot danes – trupla naj bi se nakopičila skoraj do vrha – kar je tudi razlog za količino razstreljenega skalovja.

3

4

1/3 Arheološka ekipa je delala v izjemno težkih pogojih od maja do oktobra 2022. Foto: Jože Jagrič.

2 Križci, najdeni leta 2004 v vrtači nad breznom pod Macesnovo gorico. Foto: Pavel Jamnik.

4 V zahodno stransko votlino se je zateklo in tam umrlo vsaj 22 žrtev. Foto: Jože Jagrič.

Dr. Mitja Ferenc meni, da bo treba letne spominske obeležitve in prireditve predstaviti pod Macesnovo gorico s trenutnega grobišča pod Krenom, kjer so po najnovjših raziskavah pokopane povečini žrtve drugih jugoslovanskih narodov – do pred kratkim pa se je Slovincem resnico prikrivalo.

PRVA SLOVESNOST

Prva slovesnost ob breznu pod Macesnovo gorico, kjer sta govorila tudi Janez Janša (64) in Borut Pahor (58), je potekala 6. junija leta 2020.

»Sprava je pot, ki se nikoli ne konča. Če se konča, se začne trpljenje. /.../ Toda to, kar nas lahko zbliža tudi ob zelo različnih nazorih, je pogled na bolečino našega bližnjega. Ne smemo hoditi brezbrizno mimo tuje bolečine. Na tem kraju, v Kočevskem rogu, je bolečina neizmerna. Zato je tudi zmožnost tega kraja, da nas zbliža, zelo velika. To zmožnost moramo Slovenci šele odkriti. In pot tega odkrivanja je strpno razvijanje kulture spomina,« je takrat dejal predsednik Pahor.

»V naravi človeka je, da se upre krivici. V naravi človeka je, da si želi živeti svobodno in dostojno življenje. Posameznik, ki je bil potisnjen v vrtinec okupacije in državljanske vojne in je želel ostati zvest samemu sebi, pa velikokrat ni imel dobre izbire. A odpor proti kateremukoli zlu je bil legitimen. Zato spoštujemo vse, vse posameznike, ki so se odločili iz tega nagiba in ki so se borili proti fašizmu, nacionalsocializmu in komunizmu. Vsi, ki so umrli v ali zaradi tega odpora, imajo pravico do imena in spomina, zaslužijo si dostojen grob in naše spoštovanje. Samo to je lahko trajna osnova narodne sprave Slovencev,« pa je med drugim povedal takratni predsednik vlade Janez Janša.

PRAVICA DO GROBA

Ljubljanska občina se je namreč na prošnjo družin žrtev, da bi bile pokopane na Žalah, odzvala, da tam ni prostora, kar je Ferenc označil za ideološki izgovor. Ostanki žrtev bodo zaenkrat hranjeni na Kočevskem.

Dr. Jože Dežman je v svoji kolumni za Družino zapisal, da je »skrivnost Macesnove gorice /.../ z drugimi tabuji titoizma režim branil do konca.«